

ЛУГАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМ. Т.Г.ШЕВЧЕНКА СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

На правах рукопису

МАКСИМЕНКО Анатолій Петрович

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОМУ ЛІЦЕЯХ ФРАНЦІЇ
(1945-1995рр.)

13.00.01 - теорія та історія педагогіки

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 1997

37(100)(091)

ДВ 36.071

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана у Київському державному педагогічному університеті імені Григорія Шевченка

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00760969 (.)

доктор педагогічних наук
член-кореспондент АПН України

Наукові керівники -

Свтух Микола Борисович,
кандидат педагогічних наук, доцент
Кемінь Володимир Петрович

Офіційні опоненти -

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член АПН України
Сухомлинська Ольга Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Бєлих Олександр Сергійович

Провідна установа -

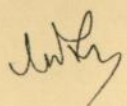
Інститут педагогіки і психології
професійної освіти АПН України

Захист відбудеться "14" березня 1997 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К. 18.03.01 по присудженню наукового ступеня кандидата педагогічних наук у Луганському державному педагогічному інституті ім. Т.Г.Шевченка за адресою: 348011, м.Луганськ, вул.Оборонна, 2.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Луганського державного педагогічного інституту ім. Т.Г.Шевченка.

Автореферат розісланий "12" січня 1997 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.О.Міхно

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність дослідження та ступінь наукової розробленості теми дослідження. У державній програмі "Освіта. Україна ХХІ століття" визначено основні шляхи реформування освіти у нашій країні, серед яких особливу роль повинно відігравати впровадження у школу нових навчальних систем, програм, форм, методів, способів і засобів навчання та виховання, що вимагає вивчення, осмислення вітчизняного та світового досвіду. Отже, в умовах оновлення національної школи в Україні, активних пошуків ученими шляхів та засобів удосконалення середньої ланки освіти набуває особливого значення вивчення і використання вітчизняної та зарубіжної історико-педагогічної спадщини, накопиченої педагогічною наукою, та аналіз сучасного стану функціонування зарубіжної середньої школи.

Друга половина ХХ століття в ряді зарубіжних країн, в тому числі у Франції, характеризується реформами у галузі середньої освіти, спрямованими на перегляд змісту та пошуки ефективніших методів навчання, удосконалення структурної організації та побудови середньої ланки освіти згідно потреб соціально-економічного розвитку суспільства.

Вивчення сучасних позицій, теоретичних ідей та практичного досвіду зарубіжних країн періоду освітніх реформ сприятиме подоланню звичних стереотипів, які протягом довгого часу існували у вітчизняній педагогічній науці і зумовлювали примітивний підхід до складної картини розвитку освіти за кордоном. Разом з цим, вивчення зарубіжного досвіду організації систем навчальних закладів необхідне для того, щоб використати раціональні та оптимальні досягнення, надбані світовою педагогічною думкою минулих років. Цим і визначається актуальність, наукова та практична значущість обраної теми дослідження.

У другій половині ХХ століття середня ланка освіти Франції зазнала суттєвих перетворень та змін, переживши декілька реформ. У них знайшли відображення характерні тенденції розвитку зарубіжної педагогічної думки в

цілому та типові національні риси, зумовлені специфікою цієї країни, її культурою та традиціями.

Критичний аналіз теоретичних ідей та практики організації навчання ліцеїстів у загальноосвітніх і технологічних ліцеях Франції допоможе, на наш погляд, пошукам нових підходів до організації навчання та структурної організації середньої школи в умовах розвитку сучасної системи освіти в Україні.

Вивчення джерел свідчить, що соціально-педагогічні аспекти розвитку середньої школи Франції в досліджуваний період розглядалися в документах уряду, Міністерства національної освіти та різних академічних педагогічних установ. Серед них особливу вагу мають "Закон про орієнтацію освіти", прийнятий парламентом Франції 10 серпня 1989 року та "Звіт Франції на 42-ій міжнародній сесії з питань освіти в Женеві" (1990р.). Базовими для здійснення дослідження були також офіційні бюлетені Міністерства національної освіти, які стосуються реформування середньої ланки освіти у другій половині ХХ століття, а також навчальні програми і плани ліцеїв, інструкції та циркуляри академії.

Теоретичні питання організації та здійснення навчального процесу в загальноосвітніх та технологічних ліцеях у досліджувані роки висвітлювались також у наукових працях і дослідженнях відомих французьких вчених-педагогів та звітах урядових комісій. Серед них важливе місце займає звіт комісії під керівництвом А.Проста "Про вивчення стану навчання на другому етапі" (1993 рік), наукові праці М.Бобаша., Л.Кроса, Ж.Дюбіво, Р.Абі, Л.Леграна, Р.Мартена, Ж. Міаларе.

Особливості організації практичної навчальної діяльності ліцеїстів та професійної діяльності викладачів ліцеїв висвітлювались у науково-методичних працях А.Проста, Ж.Сітрона, Н.Лезельбаума, Гі Вермая, М.Гіро, Ж.Лонгі, навчально-методичних документах Міністерства освіти.

Різні питання, що характеризують стан розвитку середньої школи у другій половині ХХ століття досліджували російські вчені-педагоги. Зокрема

структуру та зміст ліцейської освіти до реформи 90-х років розглядали в наукових працях та статтях Б.Л.Вульфсон, А.Н.Джуринський, Ю.Є.Зеленова, М.Г. Пунегова, Ю.Є.Штейсапір.

Окремих дидактичних, методичних та інших аспектам розвитку французької школи на різних етапах присвячені докторська і кандидатські дисертації О.В. Сухомлинської, Н.А.Бобрової, А.Г.Валієва, Л.В.Применко.

Проведений аналіз широкого кола зарубіжних, вітчизняних джерел та психолого-педагогічної лутератури з проблеми дослідження свідчить, що теоретичні питання структурної організації ліцеїв, формування змісту навчання ліцеїстів, практична організація навчального процесу в загальноосвітніх та технологічних ліцеях Франції у період освітніх реформ другої половини ХХ століття розроблені і висвітлені недостатньо. Актуальність, соціально-педагогічна значущість, недостатня розробка даної проблеми, зростаючий в умовах оновлення національної освіти в Україні інтерес учених та педагогічної громадськості до зарубіжних дидактичних теорій, до практичної організації навчально-виховного поцесу в середній школі зумовили вибір теми дослідження - "Основні принципи організації навчального процесу в загальноосвітньому та технологічному ліцеях Франції (1945-1995pp.)."

Об'єкт дослідження - середня освіта у загальноосвітніх та технологічних ліцеях Франції.

Предмет дослідження - основні принципи та закономірності організації системи середньої освіти у другій половині ХХ століття та на сучасному етапі.

Мета дослідження - здійснити науковий аналіз ліцейської освіти у Франції в зазначений період з метою використання їхнього досвіду в сучасному процесі відродження та розбудови національної школи України.

Об'єкт, предмет та мета дослідження зумовили основні його завдання:

- проаналізувати поетапний розвиток загальноосвітніх та технологічних ліцеїв;

- розглянути організацію та структуру навчального процесу в загальноосвітніх та технологічних ліцеях;

- виявити особливості структури та змісту загальноосвітньої підготовки ліцеїстів;

- охарактеризувати методи та форми навчання ліцеїстів;

- розкрити особливості організації іспитів на одержання диплома бакалавра;

- розкрити та охарактеризувати принципи побудови освіти у Франції;

- розглянути можливості використання досвіду організації навчання у ліцеях Франції в сучасних середніх школах України.

Методологічною основою дослідження є діалектико-методологічні положення про зміст навчання та освіти, їх соціальну зумовленість, теорія пізнання історико-діалектичного розуміння процесу навчання як активно-відображаючої діяльності, що здійснюється на різних рівнях і в різних умовах та формах, доцільність творчого використання прогресивної зарубіжної спадщини в практиці сучасної середньої школи.

Основні методи дослідження: історико-теоретичний аналіз праць вітчизняних та зарубіжних педагогів і психологів, матеріалів, законів і постанов уряду, Міністерства національної освіти, які стосуються досліджуваної проблеми; вивчення та узагальнення положень освітніх документів; аналіз, синтез, порівняння та узагальнення; систематизація та класифікація фактичного матеріалу; бесіди з працівниками Міністерства закордонних справ Франції в Україні та працівниками сфери освіти Франції, викладачами ліцеїв та колегів.

Джерелознавчою базою дисертації були постанови та документи французького уряду, Міністерства національної освіти в галузі середньої освіти; постанови, циркуляри, рекомендаційні листи міністерств та академій; нормативні матеріали з питань організації ліцейської освіти; навчальні плани, предметні програми, підручники; праці французьких працівників національної освіти, державних службовців Міністерства освіти та академій, керівників ліцеїв, педагогів університетів і ліцеїв, які вивчають проблеми організації навчання в загальноосвітніх та технологічних ліцеях; праці вітчизняних

науковців, які стосуються вивчення організації системи освіти Франції.

Наукова новизна та теоретична значущість дисертації полягає у виявленні основних етапів розвитку загальноосвітніх та технологічних ліцеїв Франції у другій половині ХХ століття; розгляді системи організації освіти в сучасному загальноосвітньому технологічному ліцеях; показі як практично здійснювалось поетапне реформування французької середньої школи, викликане соціальними змінами в суспільстві; розкритті типових методів і форм навчання учнів у ліцеях; узагальненні досвіду французької педагогічної науки в практичній орієнтації ліцеїстів та здійсненні загальної середньої освіти.

Особистий внесок дисертанта полягає в тому, що в дослідженні вперше в систематизованому вигляді розкрито питання поетапного реформування французької середньої школи в другій половині ХХ століття, подано структуру і зміст ліцейської освіти, показано особливості організації та здійснення навчального процесу у загальноосвітніх і технологічних ліцеях у період і після реформи 90-х років. Поряд з цим автор вводить в науковий обіг невідомі раніше в українській педагогічній науці ідеї, поняття з досвіду організації навчання в загальноосвітніх та технологічних ліцеях Франції.

Практична значущість роботи полягає в тому, що теоретичні положення, фактичні дані та практика організації навчального процесу учнів у загальноосвітніх та технологічних ліцеях Франції, проаналізовані і узагальнені в дослідженні, можуть бути творчо використані в розбудові національної освіти в Україні, в організації навчально-виховного процесу в середніх навчальних закладах держави. Матеріали та висновки дисертаційного дослідження допоможуть при розробці курсу лекцій з теорії та історії педагогіки, спеціальних курсів і спецсемінірів із зарубіжної педагогіки та країнознавства, проведенні практичних, семінарських занять, підготовці курсових та дипломних робіт.

Положення, що виносяться на захист:

- виявлені в дослідженні основні етапи становлення та розвитку французьких загальноосвітніх та технологічних ліцеїв; - обґрунтовані в

дисертації структура та зміст загальноосвітньої підготовки майбутніх бакалаврів-випускників загальноосвітніх і технологічних ліцеїв;

- місце та роль ліцеїв у системі безперервної освіти Франції;
- підготовка, роль і функції викладачів ліцеїв.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорювались і знайшли схвалення на міжвузівській науково-практичній конференції "Формування педагогічної майстерності в системі професійної підготовки майбутнього вчителя" (Київ, 1991), міжрегіональній науково-практичній конференції "Виховання учнівської молоді на ідеях миру в навчально-виховному процесі школи та вузу" (Рівне, 1992), міжнародній науково-практичній конференції "Гуманітарні аспекти реформування і розвитку національної системи освіти" (Київ, 1994). Апробація здійснювалась також шляхом публікації матеріалів, які розкривають зміст дисертаційного дослідження: "Сучасний французький ліцей: тенденції розвитку. Підготовка педагогічних кадрів" (Київ, 1994), "Формування змісту освіти в сучасному загальноосвітньому та технологічному ліцеях Франції" (Київ, 1994) і вході обговорень на кафедрі педагогіки Київського державного лінгвістичного університету.

СТРУКТУРА ТА ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Дослідження складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

У вступі обґрунтовується актуальність дослідження, визначається його об'єкт, предмет, мета та основні завдання, методологічна основа і методи дослідження, розкривається джерелознавча база, наукова новизна, теоретична та практична значущість роботи, особистий внесок дисертанта, сформульовані положення, які виносяться на захист, наведено дані про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі - "Шкільна політика та розвиток французького ліцею

в другій половині XX століття” - проаналізована історико- педагогічна література, яка стосується досліджуваного періоду, законодавчі акти французького уряду, постанови, циркуляри та інструкції Міністерства національної освіти, в яких йдеться про реформування шкільної освіти у Франції в другій половині XX століття.

На основі цих матеріалів розглянуто поетапний розвиток французького загальноосвітнього та технологічного ліцею у другій половині XX століття, розкрито структуру організації навчального процесу в ліцеї, особливості його змісту.

У розділі доведено, що ідеї організації ліцейської освіти, формування її змісту закладалися у Франції з давніх часів, ще до виникнення ліцеїв “у чистому вигляді”. Французький ліцей починає свою історію від прийняття закону урядом Наполеона 1 травня 1802 року. Згідно цього закону всі центральні школи було трансформовано в ліцеї - середні шкільні установи. З того часу ліцей пройшов складний шлях розвитку. Аналіз матеріалів досліджуваного періоду дає можливість стверджувати, що у другій половині XX століття французький ліцей пройшов чотири етапи розвитку та становлення: реформа Бертюена 1959 року, реформа Фуше кінця шістдесятих років, реформа Абі 1975 року та реформа 1990-1995 років.

Розглядаючи систему освіти будь-якої країни слід пам'ятати, що всякі соціально-політичні та економічні зміни обов'язково приводять до повного або часткового реформування, оновлення чи вдосконалення системи навчальних закладів цієї країни. Це означає, що реформування системи освіти є дзеркальним відображенням нового якісного стану розвитку суспільства. Так відбувалося у Франції після другої світової війни. У листопаді 1944 року при Міністерстві національної освіти було створено робочу комісію для підготовки проекту реформи школи. Комісія складалась з 25 чоловік. Серед них 11 членів - професори вищих шкіл, викладачі середніх навчальних закладів, вчителі початкових шкіл, а також керівники підрозділів Міністерства освіти, досвідчені інспектори академій. Головою урядової комісії було

призначено П. Ланжевена - відомого французького академіка, фізика, педагога, професора Колежу де Франс.

Комісія розробила проект реформи, який увійшов в історію педагогічної науки Франції під назвою "План Ланжевена-Валлона". Головним принципом будівництва освіти проголошувалась відповідність її структури соціальній структурі суспільства. Машинізація, використання нових джерел енергії, розвиток нових засобів транспорту та зв'язку, концентрація промисловості глибоко змінили життя та соціальну базу суспільства. Нові вимоги економіки призвели до невідповідності стану системи освіти соціально-економічним вимогам. Залишаючись в межах реалій, школа не може повноцінно використовувати науковий прогрес. Методи її діяльності по-старому визначаються емпіризмом і традиціями, тоді коли практика навчання та виховання повинна керуватись новою педагогічною теорією. Тим самим розрив між школою та життям суспільства позбавляє освіту її виховного характеру. Необхідна реформа, яка ліквідує цей недолік.

У дослідженні розкрито головні положення, згідно яких пропонувалось будувати освітню політику у Франції в післявоєнні роки. Ці принципи мають велике значення тому, що і в сучасній організації системи освіти вони є основоположними. Серед них:

- принцип соціальної справедливості: всі діти, незалежно від соціальної та національної приналежності, мають рівні права на освіту і повний всебічний розвиток особистості. Єдиним критерієм у цьому розвитку можуть бути лише здібності;

- принцип однакового престижу для всіх видів суспільно-корисної діяльності: у справжньому демократичному суспільстві фізична праця та практичний розумовий склад не можуть розцінюватись як другорядні;

- принцип загальнокультурного розвитку: загальна культура - необхідна база будь-якої професійної спеціалізації. У демократичному суспільстві, де кожен трудівник є повноправним громадянином необхідно, щоб спеціалізація не виступала перешкодою для розуміння загальноосвітніх проблем. Вузька

спеціалізація повинна супроводжуватись широкою загальноосвітньою підготовкою;

- принцип культурно-освітніх проблем: школа повинна виховувати своїх учнів таким чином, щоб, коли вони вступлять в самостійне професійне життя, у них виникало бажання до здобуття нових знань, до подальшого культурного розвитку. Кожна школа має бути центром і джерелом розповсюдження культури серед населення різного віку.

У червні 1947 року підготовлений комісією Ланжевена-Валлона проект було подано на розгляд у Міністерство національної освіти. Але на той час політична ситуація в країні різко змінилась, що призвело до зміни уряду в кінці 1947 року. Новий уряд очолив представник партії народно-республіканського руху Р.Шуман. Було оголошено підготовку нових проектів реформи освіти, вважаючи недопустимим прийняття проекту комуністів. Але не зважаючи на це, він відіграв важливу роль у подальших реформуваннях системи освіти. Основні його положення та принципи частково або в цілому впроваджувались в наступні десятиліття.

У 1955 році до Національних зборів Франції надійшло два проекти реформи освіти. Перший проект був внесений на розгляд групою депутатів-комуністів, який увібрав у себе основні положення проекту Ланжевена-Валлона. Комуністи вимагали негайного продовження терміну обов'язкової освіти до 16 років прийняття закону про обов'язкову післяшкільну освіту на різних професійних курсах для юнаків та дівчат віком від 16 до 18 років. Передбачалось, що на таких курсах значна частина навчального часу (не менше 250 годин на рік) повинна відводитись на загальноосвітню підготовку.

Одночасово готувався урядовий проект реформи школи. З цієї метою в 1954 році було створено соціальний комітет на чолі з ректором Паризького навчального округу Ж.Сорелем. На основі звіту цього комітету міністр національної освіти Ж.Бертуен створив проект реформи освіти. Неординарним було те, що поряд з діячами і працівниками народної освіти в розробці цього

проекту брали участь представники бізнесу, адміністрацій великих підприємств. Вперше в історії французького законодавства проект реформи підписали не тільки прем'єр-міністр і міністр освіти, але й міністр фінансів та міністр національної економіки.

Реформа Бертюена проголошувала найважливішим завданням системи освіти її зближення з потребами народного господарства. Реформа впроваджувалась поетапно. Термін обов'язкового навчання продовжувався до 16 років. Після п'яти років навчання в початковій школі учні розподілялись між трьома основними типами середніх навчальних закладів:

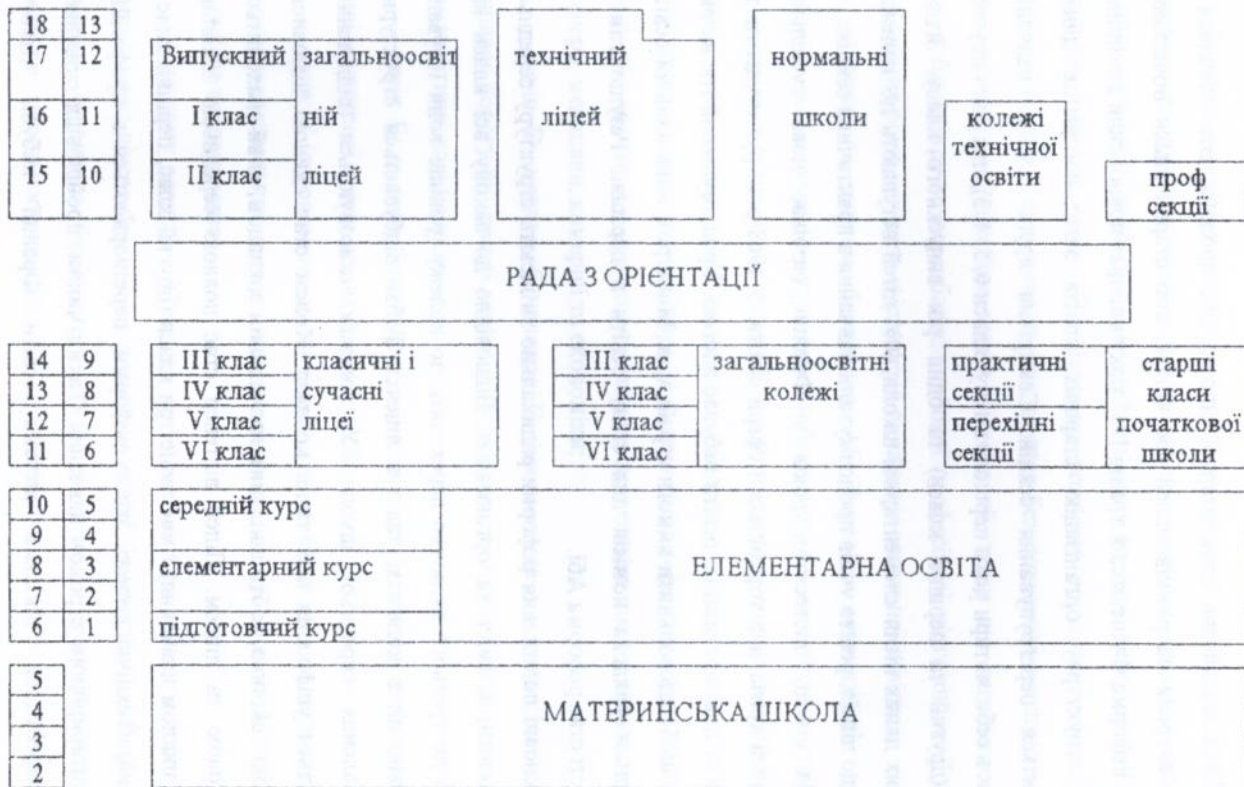
- старші класи початкової школи;
- неповна середня школа;
- повна середня школа.

Ключовими положеннями реформи було продовження строку обов'язкового навчання на два роки і пов'язаного з ним реструктурування та впорядкування середньої ланки освіти. Додаткові курси реорганізуються в загальноосвітні колежі. Колеж проголошується школою другого ступеня навчання, в ньому створюється цикл спостереження. Реформою скасовується вступний іспит до шостого класу, який раніше складали всі учні, що вступали до середньої школи. Всі учні державних навчальних закладів переводились у ліцеї та колежі без екзаменів у тому випадку, якщо комісія, що складалась з представників адміністрації школи та інспекції академії, після ознайомлення з персональною справою та успішністю школяра, визначала його здібним засвоювати програму середньої школи. Вступні іспити лишаються обов'язковими для тих учнів державних шкіл, батьки котрих наполягали на прийомі їхніх дітей до середньої школи, не дивлячись на негативні висновки комісії, а також для вихованців приватних шкіл.

На початку шістдесятих років три типи навчальних закладів представляють шкільну систему освіти Франції: початкові школи, колежі та ліцеї (див. схему № 1).

Рік

Вік навчання

Після закінчення елементарної школи діти продовжують навчання в одному з трьох напрямків: ліцей або колеж, або старші класи початкової школи. Реформа Фуше, яка в травні 1965 року набирає повної сили докорінно змінює структурну організацію старших класів загальноосвітніх ліцей, відбувається перегрупування секцій. Семирічна друга ступінь навчання включає в себе: чотири роки першого циклу (класи 6, 5, 4, 3), два роки другого циклу (другий та перший класи) та один рік випускного класу. Згідно офіційних даних після елементарної школи 40% дітей вступають до колежів, 33-35% до ліцей, решта учнів продовжували навчання в практичних секціях.

На кінець шістдесятих років у Франції назріває нова суспільно-економічна криза, яка торкається і сфери освіти. У 1968 році рух студентів та ліцейств за демократизацію освіти набуває апогею. Уряд змушений іти на ряд заходів, щоб задовольнити вимоги страйкарів. Міністром національної освіти створюється урядова комісія для стану освіти в державі. Результатом її діяльності стає реформа Абі.

Основні положення реформи радикально змінюють структуру середньої ланки освіти, її зміст та організацію. Відповідно до закону всі класи від шостого до третього включно переходять до колежу (раніше вони існували паралельно як в колежах, так і в ліцеях). Тобто відбувається структурне удосконалення середньої школи. У колежах скасовуються відділення, відбувається уніфікація всіх типів колежів. Колеж стає єдиною неповною середньою школою, тобто шкільним навчальним закладом, який знаходиться між школою та ліцеєм. Ліцей відтепер стає повною середньою школою (довгим циклом навчання) і має лише три класи (другий клас, перший клас і випускний). Технічні колежі, згідно реформи, перетворюються в професійні ліцеї з чотирирічним строком навчання. Таким чином, пройшовши складний шлях перебудови, шкільна система освіти Франції набула чіткого структурного вигляду та позбулася ієрархічного паралелізму.

В загальноосвітніх ліцеях ліцеїсти навчаються в різних секціях. Після успішного складання випускних іспитів вони одержують диплом бакалавра другого ступеня. Такий диплом свідчить про те, що його володар має відповідну загальну освіту. Він дозволяє кожному продовжити навчання в університетах або прирівняних до них школах без складання вступних іспитів. Прямий вихід у професійне життя обмежений, тому що загальноосвітній диплом бакалавра не передбачає глибокої професійної підготовки. До кінця вісімдесятих років існувало шість серій бакалавра загальної освіти:

- серія А: диплом бакалавра А1 (філологія-математика), диплом бакалавра А2 (література-мови), диплом бакалавра А3 (філологія-мистецтво);

- серія В: диплом бакалавра В (економічні та суспільні науки) веде до освіти в галузі права, гуманітарних наук, комерції;

- серія С: диплом бакалавра С (математика і фізичні науки) відкриває дорогу для навчання у підготовчих класах до великих шкіл у галузі науки та інженерії, медицини, комерції та економіки;

- серія D: диплом бакалавра D (математика та природничі науки) відкриває дорогу до вищої освіти в галузі хімії, біології, біохімії, медицини, фармацевтики, парамедицини;

- серія Е: диплом бакалавра Е (математика і технічні науки) веде до вищої інженерної освіти різних спеціалізацій;

- серія D' (агрономічні науки та техніка), такий диплом видається лише в сільськогосподарських ліцеях, які знаходяться під протекцією Міністерства сільського господарства.

У другому розділі - "Система організації освіти в загальноосвітніх та технологічних ліцеях Франції на сучасному етапі" - висвітлено основоположні принципи сучасного будівництва освіти у Франції, розкрито структуру сучасного загальноосвітнього та технологічного ліцеїв після реформи 1990-1995 років, дано загальну характеристику сучасному ліцеєві,

проаналізовано зміст ліцейської освіти, організацію навчального дня, тижня, року, розкрито зміст і організацію іспитів на диплом бакалавра.

Аналіз джерел показує, що основоположними принципами у сучасному функціонуванні системи освіти Франції є:

- принцип свободи: він передбачає співіснування двох форм організації освіти державної та приватної. Визначально, що саме держава допомагає створювати приватні навчальні заклади, частково їх фінансує і обов'язково здійснює контроль за їхньою діяльністю;

- принцип обов'язковості освіти: сьогодні всі молоді французи та іноземці, що проживають на території Франції, віком від 6 до 16 років зобов'язані відвідувати школу;

- принцип світськості характеру освіти: у 1905 році відбулося остаточне відокремлення церкви від держави. Світськість навчально-виховних закладів передбачає однакову освіту для всіх громадян як для віруючих, так і для атеїстів різних ідеологій; навчальні заклади формують особистість на засадах національної культури, громадського права незалежно від віросповідання;

- принцип безкоштовності освіти: згідно до закону від 16 червня 1881 року початкова освіта у державних навчальних закладах стала безкоштовною. З 1930 до 1933 року поетапно безкоштовним стало навчання у колежах та ліцеях. Сьогодні платним є тільки оформлення документів на вступ до університетів;

- від принципу "не дискримінації" до права на освіту для всіх: історія принципу "не дискримінації" починається з проголошення "Декларації прав людини і громадянина" 26 серпня 1789 року. У першій статті цієї декларації говориться, що всі люди народжуються рівними і вільними. Ця рівність дає можливість рівного доступу до знань всім громадянам держави;

- принцип рівності шансів: довгий час доступ до вищої та повної середньої освіти мала практично тільки привілейована частина суспільства.

Сьогодні всі мають рівні можливості здобувати бідь-яку освіту, єдиною перепусткою є знання;

- принцип безперервності освіти: цей принцип передбачає наступність в освіті, дає можливість, закінчивши обов'язковий цикл, продовжити навчання у ліцеях різних типів, здобувати професійну підготовку або вищу освіту в університетах та великих школах на базі диплома бакалавра;

- принцип державності освіти: держава відіграє головну роль у розвитку, фінансуванні, управлінні та демократизації освіти. Безкоштовність навчання, шкільної фурнітури, шкільних підручників, надання стипендій - все це забезпечує держава. Вона готує викладачів, управлінські кадри, фінансує науково-педагогічні установи. Тільки держава видає дійсні дипломи та присвоює університетські звання;

- принцип колективної відповідальності: з 60-тих років ХХ ст. здійснюється поетапна децентралізація та демократизація управління навчальними закладами. Створено ради різних рівнів з різними функціональними обов'язками. Тепер кантони та департаменти виступають партнерами держави у вирішенні всіх освітянських питань.

У розділі розглянуто чим викликана реновація французького ліцею в 90-х роках і який вигляд має кожен із класів загальноосвітнього та технологічного ліцеїв після оновлення за останні роки. За останні десятиліття значно зросла кількість ліцеїстів. Виходячи з цього факту слід зазначити, що кількісні зміни ведуть до наслідку - різкого зростання різноманітності ліцеїстів, їх потреб і побажань. Система освіти змушена враховувати цей факт і адаптуватись до нового якісного і кількісного контингенту ліцеїстів. Дати якомога більшу кількість ключів до професійного успіху та до самореалізації особистості в нових умовах - ось одне з головних завдань сучасного французького ліцею.

Другим головним завданням реформи є не втратити жодного ліцеїста в

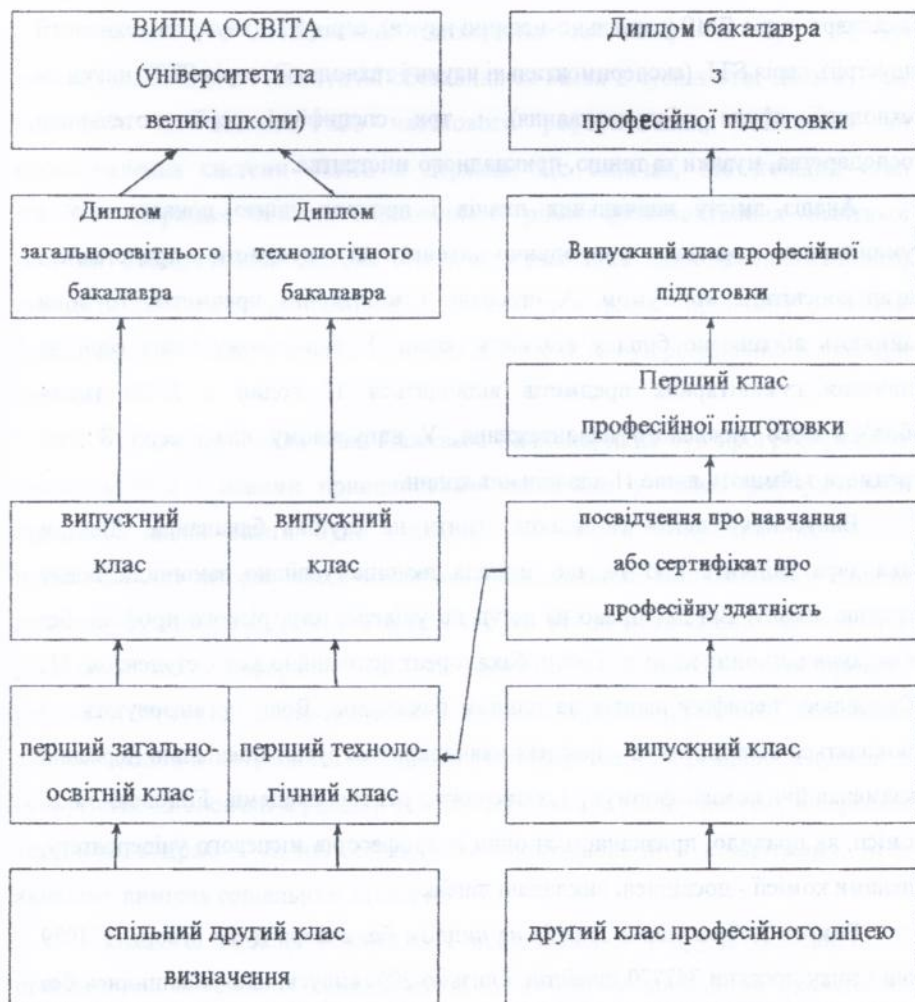
різноманітності серій і надати максимально можливу індивідуальну допомогу кожному учневі в оволодінні навчальним матеріалом, у формуванні навичок і вмінь.

Аналіз першоджерел говорить про те, що в основі педагогічного оновлення ліцейської освіти лежать три головні принципи: допомога кожному ліцейстові, більш прогресивна та ефективна орієнтація учнів, зрівноваження престижу всіх серій бакалавра.

Допомога кожному ліцейстові реалізується шляхом створення модульного навчання та системи оцінювання знань, яке відбувається протягом перших місяців навчання у другому класі визначення. Модульне навчання дозволяє працювати з невеликими групами учнів. Для забезпечення такого навчання кожен викладач має 6 годин навчального часу в тижневому навантаженні, а ліцейст - 3 години, що дає викладачеві можливість формувати групи за рівнем знань. З метою виявлення рівня знань ліцейстів на початку навчання у другому класі вони проходять через систему оцінювання. Щоб ефективно здійснювати орієнтацію ліцейстів створено спільний другий клас визначення. У другому класі крім обов'язкових предметів вивчаються курси за вибором. Із запропонованих курсів ліцейст повинен вибрати для вивчення два. Впровадження таких курсів має дві мети: не перенавантажувати ліцейстів і дати їм можливість зробити власний вибір. Всі серії бакалавра загальноосвітніх та технологічних ліцейів реорганізовано таким чином, що вони мають різноманітні та рівноцінні за змістом секції. У межах кожної серії ліцейст може вибрати напрямок, який відповідає його планам. Всі серії бакалавра відповідають загальним вимогам з базових предметів і відрізняються лише спеціалізацією.

Після закінчення другого класу визначення ліцейсти розподіляються за двома напрямками: загальним або технологічним (див.схему № 2).

Схема № 2. ЛІЦЕЙСЬКА ОСВІТА ФРАНЦІЇ

якщо ви вибрали шлях загальноосвітнього або технологічного ліцею

якщо ви вибрали шлях професійного ліцею

Загалом десять великих серій бакалавра відкривається перед випускниками другого класу визначення. Загальноосвітній напрямок передбачає три серії: серія L (література), серія S (наукова), та серія ES (соціальні та економічні науки). Технологічний напрямок передбачає сім серій бакалавра: серія SMS (соціально-медичні науки), серія STI (науки та технології індустрії), серія STL (експериментальні науки і технології), серія STT (науки та технології сфери обслуговування) і три специфічні серії: готельного господарства, музики та танцю, прикладного мистецтва.

Аналіз змісту навчальних планів і програм ліцею показує, що в гуманітарних секціях природничо-математичні предмети представлені загальноосвітнім мінімумом. А стосовно гуманітарних предметів, то вони займають абсолютну більшу кількість годин. У випускному класі серії на вивчення гуманітарних предметів відводиться 17 годин з 27-28 годин обов'язкового тижневого навантаження. У випускному класі серії S дані предмети займають лише 11 навчальних годин.

Випускники ліцеїв складають іспити на ступінь бакалавра. Диплом бакалавра свідчить про те, що молода людина успішно закінчила повну середню школу. Він дає право на вступ до університетів різного профілю без складання вступних іспитів. Тобто, бакалореат потенційно вже є студентом. Це обумовлює специфіку іспитів на диплом бакалавра. Вони організовуються і проводяться не в ліцеях, а у центрах навчальних округів. Спеціальні державні екзаменаційні комісії формує і затверджує ректор академії. Головою такої комісії, як правило, призначається один із професорів місцевого університету, членами комісії - досвідчені викладачі ліцеїв.

Вимоги до складання іспитів на диплом бакалавра дуже суворі. У 1989 році успіху досягли 347770 ліцеїстів, близько 20% випускників залишились без диплома бакалавра.

У висновках узагальнюються результати дослідження та обґрунтовуються його основні положення.

Вивчення та аналіз документів офіційного характеру, праць французьких педагогів та психологів, навчально-методичних матеріалів ліцеїв та колегів і інших джерел досліджуваного періоду, а також сучасної науково-педагогічної літератури дозволили зробити такі висновки:

- результати дослідження підтвердили закономірність про те, що соціально-економічні і політичні обставини та зміни в суспільстві обов'язково приводять до повного або часткового реформування, оновлення чи вдосконалення системи освіти в державі. Це означає, що кожний етап розвитку держави вимагає відповідного рівня функціонування освітньої системи. Реформування системи освіти є дзеркальним відображенням нового якісного стану розвитку суспільства. Виходячи з цього принципу розвиток французького ліцею у другій половині ХХ століття був розділений на чотири періоди;

- у післявоєнні роки план Лажевена-Валлона, який був прогресивним за своїм змістом і новими принциповими підходами у галузі реформування середньої ланки освіти було відхилено не тільки з причин політичної приналежності авторів, але й з причин невідповідності економічному станові розвитку суспільства. Держава практично не могла матеріально забезпечити реалізацію такої реформи. Тому не даремно в преамбулі законопроекту реформи Бертюена найважливішим завданням проголошувалось зближення системи освіти з потребами народного господарства, які реально існували в суспільстві. Економіка Франції в той час переживала гостру нестачу в середніх технічних кадрах, а ті, які існували не відповідали ні в кількісному, ні в якісному вимірах соціальним запитам;

- аналіз матеріалів реформ, які здійснювалися у другій половині ХХ століття, дає можливість стверджувати, що головним принципом проведення всіх реформ був і залишається принцип поетапного їх впровадження. Як правило, реформи розраховуються на 3-5 років поетапної реалізації. Остання реформа 90-х років, спрямована на реорганізацію і оновлення ліцейської освіти,

впроваджувалась протягом п'яти років;

- аналіз поглядів французьких вчених - педагогів та навчально-методичних матеріалів приводить до висновку, що в досліджуваний період найважливішим у розвитку ліцейської освіти Франції було питання диференціації навчального процесу. На що практично були спрямовані реформа Бертюена та реформа Фуше. Реформатори намагались проводити орієнтацію при збереженні структурного паралелізму у середній школі (6-3 класи існували паралельно в колежах і ліцеях). Диференціація навчального процесу здійснювалась з першого року навчання в ліцеї. Починаючи з другого триместру учні розподіляються між двома напрямками: класичним і сучасним. У наступні роки класичне відділення ділилося спочатку на дві секції, а потім на чотири, сучасне відділення ділилося на дві секції. Практика показала, що рання орієнтація є неефективною, тому що тільки в 15-16 років ліцеїсти проявляють нахили і здібності до навчання в тій чи іншій секції;

- вивчення реформи Абі дає можливість зробити висновки, що середня школа Франції пройшла шлях від структурного паралелізму через диференціацію навчального процесу до чіткої структурної організації, а завдяки їй до реалізації одного з головних принципів - принципу рівності шансів у освіті. Реформа оголосила колеж неповною середньою школою (класи 6, 5, 4, 3), а ліцей повною середньою школою (класи 2, 1 і випускний). Ліквідувавши паралельні класи, реформатори привели до ліквідації соціальної несправедливості (ліцейські класи вважались престижнішими);

- ліквідація структурного паралелізму, на наш погляд, є особливо слушною. Сьогодні в нашій країні спостерігається зворотній процес, спрямований на розширення паралельних структур у державному секторі шкіл, що веде до соціального розшарування суспільства;

- уніфікація системи організації навчання, приведення її до чіткого структурного функціонування абсолютно не передбачає уніфікації змісту освіти та

зникнення диференціації навчального процесу. Вона навпаки допомагає чітко організувати диференціацію навчання, профорієнтацію учнів при збереженні принципу безкоштовності освіти та рівного права на освіту для всіх;

- утворення системи оцінювання та системи модульного навчання дає велику можливість для поглиблення диференціації, здійснення орієнтації, підвищення та розширення якості знань. Впровадження модульного навчання поставило всіх учасників навчального процесу: ліцеїстів, викладачів, керівників ліцеїв, батьків і державу у вигідні та сприятливі умови. Ліцеїсти мають можливість вивчати в модулях те, чого їм бракує, викладачі мають можливість творчо працювати, зникає конфліктна ситуація між викладачами, керівниками ліцеїв і батьками. Держава, створивши ефективні демократичні засади для функціонування системи освіти, отримує високопідготовлених ліцеїстів;

- у дисертації проаналізована система організації іспитів на одержання диплома бакалавра та його значення. Форма і місце проведення екзаменаційної сесії сприяють запобіганню протекціонізму, дають можливість виявити реальний рівень знань кожного ліцеїста, що в свою чергу робить диплом цінним і престижним. Володар такого диплома має повне право продовжити навчання у вищих освітніх закладах-університетах та прирівняних до них школах без складання вступних іспитів. Звичайно, такий стан речей робить диплом бакалавра вагомим досягненням у житті молодих людей і в свою чергу є величезним і головним стимулом навчання у середній школі.

Використання здобутків французької системи освіти забезпечить участь у світовому науковому та педагогічному житті, міжнародних культурно-освітніх і наукових контактах, розвиток прямих зв'язків учених, педагогів, учнівської та студентської молоді.

Загалом вивчення і творче використання теоретичних ідей та практичного досвіду організації навчання в загальноосвітніх та технологічних ліцеях Франції періоду освітніх реформ другої половини ХХ століття сприятиме подальшому розвитку середньої школи України в умовах її національного оновлення.

Основні положення дисертації викладено у таких публікаціях:

1. Професійна підготовка вчителів початкової школи та викладачів ліцеїв Франції //Формування педагогічної майстерності в системі професійної підготовки майбутнього вчителя:Збірник наукових праць.-Київ,1992.- С.106-114.
2. Орієнтація на учнівський фактор в оновленому французькому ліцеї //Виховання учнівської молоді в дусі миру і взаєморозуміння: Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції. - Рівне, 1992. - С.79-80.
3. Головні принципи будівництва сучасної освіти Франції //Гуманітарні аспекти реформування і розвитку національної системи освіти: Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції.- Київ, 1994. - С.266-267.
4. Формування змісту освіти в сучасному загальноосвітньому ліцеї Франції //Гуманітарні аспекти реформування і розвитку національної системи освіти: Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції.- Київ, 1994. - С.268-269.
5. Сучасний французький ліцей: Тенденції розвитку. Підготовка педагогічних кадрів //Проблема особистості вчителя та його фахової підготовки: Збірник наукових праць. - Київ, 1994. - С.102-114.

Maximenko A.P. "The main principals of organization of the training process in comprehensive and technological lyceums of France (1945-1995)".

The dissertation presented for Candidate's Degree in Pedagogy, specialization 13.00/01-Theory and History of Pedagogy. Kyiv State Linguistic University, Kyiv, 1996.

The scientific work is focused on theory development and experience of pupils training organization in comprehensive and technological lyceums of France in the period from 1945 to 1995.

The Stages of lyceum formation and development were revealed structure peculiarities and content of lyceum studies of future bachelors were substantiated, forms and methods of the pupils training were examined, the reformation of the functions in secondary school of France at the second part of the XX century were characterized on the basis of the analysis of official documents, works by French pedagogues and psychologists and other materials.

Максименко А.П. "Основные принципы организации учебного процесса в общеобразовательном и технологическом лицеях Франции / 1945-1995 гг."/. Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 - теория и история педагогики, Киевский государственный лингвистический университет, Киев, 1996.

Защищается научная работа, в которой исследуется развитие теоретических идей и опыта организации обучения учащихся общеобразовательных и технологических лицеев Франции в период с 1945 по 1995 год. В исследовании на основе анализа официальных документов, трудов французских педагогов и психологов, учебно-методических материалов лицеев и других источников выявлены этапы становления и развития лицеев; обоснованы особенности структуры и содержания лицейской подготовки будущих бакалавров; раскрыты формы и методы обучения лицейстов; охарактеризованы реформирования средней школы Франции во второй половине XX века.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: загальноосвітні та технологічні ліцеї Франції, ліцейська освіта, бакалавр, цикл спостереження, цикл орієнтації, другий клас визначення, система оцінювання, модульне навчання, диференціація навчального процесу.

Підписано до друку 07.02.97р. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 1,0. Обл.-вид. арк. 1,0.
Наклад 100. Зам. 33.

Відділ оперативної поліграфії
Центру Міжнародної освіти
227-41-23, 227-12-75, 227-37-86

491976

AB 36.947